

„Rosszabb, mint Sztálingrád“

A Népszava munkatársa Budán

Kilencvenhat esztendővel ezelőtt az egész ország ujjongó lelkesedéssel fogadta, hogy Görgey honvédseregei visszahódították Buda várát a bitorló német hatalomtól. Visszhangzott az ország a kiáltástól: „Él magyar, áll Buda még“.

1945 februárjában a még sokkal jobban megkínzott ország lélegzetvisszafojtva leste a pillanatot, amikor elhangzik Sztálin marsall napiparancsa Buda végleges megtisztításáról s valamennyien szinte csodát vártunk tőle. A parancs elhangzott s mindazok, akik vártuk ezt az örömet, ma is töreillen boldogsággal gondoltunk rá, hogy fővárosunk megszabadult a németek tizenegyhónapos rémuralmától. De hogy ez a rémuralom mit jelentett és mit jelent majd az eljövendő életben valamennyiünk számára, azt csak az tudja, aki végigjárta Budát. Igaz, hogy élünk és megvagyunk, de

Buda nem áll és az a Buda, amely valamennyiünk szívéhez hozzánőtt — meg kell ezt nyíltan mondani — soha többé nem lesz és nem lehet.

Mikor vasárnap reggel kis csónakon átértem az óbudai partra, fiatal orosz katonák igazoltatott. Néhány szót beszélt franciául, elmagyarított nekik, hogy miért jövök. Szomorúan legyintett a kezével és szinte bocsánatkérően mondta:

— Buda... pire que Sztálingrád...

Tehát rosszabb, mint Sztálingrád. Kicsit meghökkenem s lassan bandukolva indultam el az ujlaki templom felé. Az első lépések után megkönnyebbültem. Az óbudai Dunapart, az Árpád fejedelem útja, a Lajos utca aránylag nem sokat szenvedtek. A régi szép Flórián templom elpusztult ugyan, s az ujlaki templom is több találatot kapott, de maga a városrész képe nem változott meg döntően. Allnak a házak, ez a néhány apró kis vityilló, amely összeomlott, amugyis megérett már a lebontásra. Azt határoztam, hogy körbe járom a periferiát, úgy megyek egyre beljebb a városba.

A Szépvölgyi úton át a Rózsadomb gerincen keresztül a pasaréti Ferences templomnál érkeztem le a Hűvösvölgybe. Egyre derűsebb és derűsebb lettem. A vidék, amit itt bejártam, jóformán mítem szenvedett. Látszanak még a közelmúlt harcának nyomai, barikádok, dögölt lovak, egy-egy elhagyott kéklő német ágyú, mutatják, hogy még nem volt idő mindent eltakarítani. Temetetlen holttest azonban már nincsen sehol, gyakran látni a rongált házak mellett épen maradt kis villákat, amelyekben még az ablakok is megmaradtak.

A Pasarét s a Hűvösvölgy még ennél is jobb benyomást tett rám, itt már nyoma sincs a harcnak. Ezen a részen még karácsony első napján futott át a háború s jóformán sértetlenül került az egész vidék a felszabadítók kezére. A Hidegkúti út, Pasaréti út, Völgy utca szép villái teljesen sértetlenek, alig-alig látszik egy megrepedt vagy betört ablak s az embernek szinte az a benyomása, hogy a beszállásolt orosz katonák féltő gonddal őrzik az épületeket, nehogy valami kár érje.

A hűvösvölgyi villamos vezetőke sértetlen, az ember pillanatra azt hiszi, hogy nem is volt itt háború s nem értem az orosz katonák ijesztő figyelmeztetését.

Szinte jókedvűen indulok meg befelé az Olasz fasor felé.

Az eddigi békés kép a Budagyöngye környékén kezd romlani. A villamosvezeték itt szakad meg s egyre több a sérült házak száma, itt már csaknem olyan megviselt a környék, mint a pesti Belvárosban. Egy pillanatra beszaladok egy házba — itt lakik a lányom, aki két hónap óta nem hallott róluim, egy perc múlva már vele együtt indulok befelé a városba.

A Pasaréti-ut elejére érkezünk s itt egyszerre mind a kettő megdöbben-

ten megállunk. Nem ismerjük meg a környéket, ahol két évtizede lakunk.

A B. B. T. E. klubháza fölött, a Rókushegy lejtőjén egyetlen ház nem áll.

Nem sérültek, nem megrongáltak a házak — eltűntek a föld színéről.

A Szőlészeti Intézet állhatott ott valahol, ahol most két vagy három, üszkös, talán félméter széles téglahalom meredezik a levegőbe, — semmi más az egész hegyoldalon nem áll. Lassan megindulunk tovább s keressük az ismert pontokat, amiről mégis legalább annyit állapíthatunk meg, hogy hol vagyunk. Ott elől jobbra kell lenni a Fogaskerekűnek. Fogaskerekű nincs. Vele szemben kellene állni a nagy Florida háznak. Valami ismeretlen és felismerhetetlen kőtömeg hever — még a színről sem lehet megállapítani, hogy itt valaha lakóház állt. És végig az Olasz fasoron egész le a Széll Kálmán-terig, egyik romhalmaz a másik után. S elképzelni sem lehet, hogy itt valaha szép házak álltak, amelyekben emberek laktak, s gondolni se jó arra, hogy mi történt azokkal, akik ezeknek a házaknak az óvóhelyein húzódtak meg s kerestek menedéket a veszedelmek elől.

A Széll Kálmán-terei villamosállomás valami felszántott, földült kőtömeg, amely mögött ijesztő piszkosan, kormosan mered a levegőbe a krisztinavárosi postaigazgatóság tövig kiegészített épületének vöröstégla fal.

Mögötte a Vörömező telehintve széllelt repülőgépek roncsaival s aztán valami felismerhetetlen romhalmaz mutatja, hogy itt állt valaha a Déli pályaudvar. S aztán a Németvölgyi, Böszörményi ut, ahol egyetlen olyan ház sem maradt, amiről elképzelhető, hogy akár egy szobába meghúzódhatnak a ház lakói. Nema hónapokig, évekig tartó munka csak maguknak a romoknak az eltakarítása. Vissza a Krisztinavárosba köröskörül nem látszik semmi, csak határtalan pusztulás, kétségbeesítő, észbontó pusztulás. Az Attila utca gyönyörű modern házra nyomtalanul eltűnt... De minak soroljam fel utcánkat?

A Horváth-kertről félve nézek az Alagút felé. Az Alagút sértetlen, de természetesen átmenni nem lehet rajta, mert majdnem egész magasságában torlaszok hevernek.

Nekiindulok a loznehezebb útnak — megyek fel a Várba.

Mikor tizenöt évvel ezelőtt kezdtem a gyerekeimnek mutogatni a várost, kezdtem tanítani őket, mi a szép vagy csunya épület, mi egy város hagyományai és tradíciója, vasárnaponként ide a Várba vittem őket, az Uri utca, a Dísz tér, a Bécsikapu tér kis barokkházait

magyaráztam, s így próbáltam rávezetni őket arra, hogy szeressék azt, ami ennek a városnak, ennek az országnak legszebb, legnemesebb hagyományait őrzi. Most, mikor a Bethlen sétányra leérkeztünk, felnőt lányom sírva fakadt mellettem. Biztosan arra gondolt, amire én is, —

Ő már nem mutathatja meg gyerekeinek azt, hogy milyen volt Magyarország dél kulturájának központja.

hogy építettek házakat a barokkor főnemesei, hol maradtak meg emlékek a középkorból — mert a Vár nincs. Amerre nézünk, csak svár, elkésérítő romhalmaz... nem is lehet felsorolni, egyszerűen tudomásul kell venni, hogy a budai Vár megszűnt. A királyi palotától a Bécsikapu térig nincs nyoma sena annak, hogy itt valaha kulturált életet élő, gazdag város, többmillió ország minden életmegnyilvánulásának központja volt. Temetőnél sivárabb, borzalmas és kegyetlen pusztulás — ez maradt meg a Várból.

És akármerre megyünk Budán, legyen az a Víziváros, vagy a régi Tabán, a modern Szent Imre-város, vagy a régi Kelenföld, a kép sehol nem változik.

Budát el kell takarítani, hónapokig, évekig tartó munkával elhordani az omladékat s aztán kezdeni építeni egy új várost.

Hogy mégis vigasztalót tudjak mondani, Budán életben megtaláltam Hel-tai Jenőt, Berényi Róbertet, Török Sándort, Balkányi Kálmánt s tőlük hallom, hogy a szörnyű szenvedéseket aránylag sokan viselték el, nem olyan rettenetes az embervesztés, mint amitől tartotunk.

A takarítási munkák megkezdődtek, temetetlen holttestet már alig látni.

Az emberek dolgoznak az utcán, próbálják legalább a főútvonalakat járhatóvá tenni... valahogy mint-ha megindulna az élet.

Eszembe jut, hogy a múlt háború végén szocialisták és pacifisták milyen ujjongó örömmel fogadtuk Babits Mihály felkiáltását:

„Testvérek, ha túl leszünk,
Sose nézzünk hátra!
Ki a bűnös, ne kérdjük,
Ültessünk virágot...“

Ez az, amit akkor lehetett s most nem lehet.

Most csak dolgozni kell s azonfelül egyre csak azt kutatni, ki a bűnös.

Mert rettenetes, elképzelhetetlen az, hogy emberek mit bűnöztek valamennyiünk ellen. Felfoghatatlan az, hogy akadtak emberek, akik odaadták magukat ehhez az észbontó, céltalan pusztításhoz eszközül s nem lehet irtalmazzani azokat, akik ilyen állati brutalitással feláldozták céltalan tébolyuknak egy ezeréves ország minden multjának legszebb emlékeit, s elrabolták tőlünk mindannyiunk büszkeségét, Budát.

Horváth Zoltán.

Rövidesen megindulnak a színbázak

Lassan ébredezünk az ostrom kábulatából. Legelőször az újságírók bújtak elő az óvóhelyekről és a felszabadítás után néhány nappal már megindult az első hírlap. Nyomukba léptek a színészek, de az ő útjuk hosszabb és szövevényesebb. Ke-mény, idegölő munka előzi meg a színbázak megnyitását. Számba kellett venni a tagokat, az igazoltatási eljárás folyamán meg kellett vizsgálni politikai magatartásukat és elő kellett készíteni a színháznyitási engedélyeket. A Népszava keddi számában már hírt adott az újonnan kiadott színháznyitási engedélyekről, amelyeket megnyugvással vett tudomásul a közönség, mert olyan szakembereket látott az új színházak élén, akik biztosítani tudják a színházi élet demokratikus szellemét és művészi színvonalát.

A letűnt rendszer sok szennyet és romot hagyott hátra. A kamarai rendszer nyomai rövidesen eltűnnek s a kamara helyébe az újonnan szervezett Színészegyesület lép. Kiss Ferenc árnyéka és terrorja eltűnik a színházak életéből és a színházgatók műsorpolitikáját és szempontjait ki-zárólag művészi szempontok irányít-hatják.

A nehezebb munka azonban még csak most kezdődik. A színházakat helyre kell állítani, a ruha- és disz-letraktárakat rendezni, a társulato-kat megszervezni, a darabokat kivá-lasztani, próbákat elkezdni, Értesü-lésünk szerint a Nemzeti Színház és a Víg-színház próbái már folynak és ha-lyönlönböesebb akadályok nem jön köz-be, leg-több színházunk március elején megnyithatja kapuit.

Vonat fog közlekedni Kőbányáról a Rókus-kórházhoz

Február 22-től (csütörtöktől) a kőbányai Beszkárt-kocsiszíntől a Kőbányal úton és Népszínház utcán át a Rókus-kórházi végállomásig gőzmozdonnyal vontatott vonatok fognak közlekedni. A vonatok csak munkanapokon Kőbányáról reggel 7, 9, 11, 13 és 15 órakor indulnak, a Rókus-kórháztól kifelé pedig 8, 10, 12, 14 és 16 órakor. A vonatokon egységesen 1 pengő lesz a viteldíj. A vonatok a két végállomáson kívül a Liget téren, a hungáriaiúti keresztezésnél, az Orczy téren és a Nagykörút keresztezésében állnak meg.

Halotthamvasztót Budapestnek!

Előtűnk fekszik Némedi-Varga Jakab elvtársunk beadánya Budapest polgármesteréhez a krematórium ügyében. Ezzel régi, sokat bolygatott és sok vihart támasztó kérdés került ismét napirendre. Olvasóink bizonyára emlékeznek még, mennyi harc dűlt a debreceni halotthamvasztó felállítására körül és milyen hajánál fogva előragatott indokokkal gátolták meg működését.

Szerintünk ezek a szörszálhasogatások ma annyira időszerűtlenek, hogy vitába sem szállhatunk velük. Budapest polgármestere előtt minden bizonnyal ép olyan világosan áll a budapesti krematórium felállításának parancsoló szükségessége, mint mindannyiunk előtt. Amint Némedi-Varga elvtárs írja beadványában: „Indokolás egy szóban: közegészség!“

Textil- és paszományos-kisiparosok figyelmébe!

Textilkisiparosok, kötők, káriszűők és paszományosok érdekeik hatékony megvédése céljából alakuló ülést tartanak pénteken, azaz február 23-án délelőtt 11 órakor a volt Textilközpont helyiségében: Paulay Ede utca 52. szám.

Mindenki ott legyen, vagy jelentkezzék!

Újra lesz Oktogon és Körönd Budapesten

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa folyó év február hó 19-én tartotta meg átszervezése óta első ülését, amelyen résztvettek: a polgármester képviselőiben Sárly Ignác, a Kommunista Párt részéről Apró Antal, a Szociáldemokrata Párt részéről Büchler József és dr. Farkas Zoltán, a Kisgazda Párt részéről Sárly Ignác és dr. Acsay László és a Parasztpárt részéről dr. Györfly György és Farkas Ferenc tanácsstagok.

Fischer József, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának új elnöke bemutatta kinevezését és megbízatását. Röviden ismertette a Tanács tulajdonában lévő ingatlanvagyon állapotát. Dr. Acsay László felkérte az elnököt, hogy

dolgozzon ki tervezetet a Közmunka Tanács munkaprogramjáról.

Büchler tanácsstag kifejezte azt a kívánságát, hogy a programba ne csak a főváros újjáépítését, hanem a falu és a kisváros rendezését is vegyék fel.

Fischer elnök ismertette a tanács-gokkal Ragozin tábornok kívánságát, hogy

a Mussolini térre és Hitler térre kirüggesztett Sztálin tér és Lenin

tér elnevezéseket haladéktalanul távolítsák el,

mielvel a Vörös Hadseregnek Magyarország felszabadításán kívül elsősorban az a célja, hogy az ellenséget, a németeket Ausztriában és Németországban megverje és még a látszatát is kerülni kívánja annak, hogy Szovjet-Oroszország politikai tekintetben bármilyen nyomást akar gyakorolni a magyar közvéleményre.

A Vörös Hadsereg nem azért szabadtotta fel Magyarországot a fasiszta elnyomás alól, hogy gazdasági vagy kulturális téren a maga befolyását érvényesítse.

Nem reflektál udvariaskodó és hízgelő megnyilvánulásokra, csak azt kívánja, hogy Magyarország az elnyert szabadsággal egészségesen és külső gátlások nélkül gazdálkodjék és azt széles népi tömegek javára fordítsa.

A Közmunkák Tanácsa ezen határozott kívánságnak megfelelően

visszaállítja a régi „Oktogon“ és „Körönd“ elnevezéseket,

továbbá elhatározza, hogy a Gömbös Gyula út is visszanyeri régi nevét és rövidesen visszahelyeztetni az Alkotás utca fölliratu táblákat.

Fall Órák Vargánál

ÜLLŐI ÚT 9 Javítástvállalok